

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ МАШИНОБУДІВНОЇ ГАЛУЗІ З ОГЛЯДУ НА НЕСТІЙКИЙ СТАН ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Розглянуто машинобудівну галузь України, проаналізовано її сучасний стан та ринкові можливості, визначено основні напрямки вдосконалення діяльності підприємств.

Ключові слова: підприємство, SWOT-аналіз, інновації, інвестиції, стратегія.

На сучасному етапі розвитку української економіки машинобудівна галузь є базовим комплексом, від стану якого залежить матеріально-технічне забезпечення всієї країни і прогрес кожної окремо взятої галузі, а також рівень життя суспільства. Але, попри це, підприємства вітчизняного машинобудування знаходяться у занедбаному стані з низькими показниками діяльності.

Погіршення становища машинобудівного комплексу є наслідком зменшення суми інвестицій у його діяльність, наявності кредиторської та дебіторської заборгованостей, невідповідності продукції, яка виготовляється, стандартам якості, відсутності сучасного технічного оснащення, наявності великої кількості ресурсів, які не використовуються. Все це спонукає до пошуку засобів та способів, які зможуть сприяти переходу українських машинобудівних підприємств у ліпший стан.

Криза, яка ще не до кінця відступила в економіці нашої країни, ще раз показала небезпечні для України чинники:

- однібічний розвиток промислового виробництва з акцентом на сировинні галузі: нафтохімію, металургію та послуги з транспортування та збереження газу і нафти;
- спрямованість експорту переважно на ринок Російської Федерації;
- нерозвиненість внутрішнього українського ринку;
- мала питома вага вітчизняного машинобудування в загальному обсязі промислової галузі і, як наслідок, неадекватне збільшення імпорту з величезною кредитною заборгованістю за кордоном.

Сьогодні можна виокремити низку системних проблем в організації економіки України, які заважають прискоренню та поліпшенню процесів сталого економічного розвитку через надмірний контроль, бюрократизацію, непрозорість, корупцію, політичну залежність законодавчої системи. Вважаємо, що для подальшого активного розвитку промисловості України потрібна наполеглива багаторічна державна політика структурних змін та перетворень.

Питання оцінки діяльності машинобудівного комплексу України розглянуто в роботах таких вітчизняних учених, як: Дзюба М. І. [3], Жданова О. С. [5], Колодійчук А. В. [6], Косенко А. В. [11], Косенко О. П. [11], Перерва П. Г. [11], Франів І. А. [15] та ін. Проте деякі питання стосовно шляхів стратегічної активізації та підвищення результативності функціонування галузі загалом залишаються не достатньо розкритими.

Метою статті є визначення основних напрямків

розвитку та активізації діяльності машинобудівних підприємств України в сучасних економічних умовах.

За статистичними даними, у 2010 році в Україні налічувалося 11267 підприємств машинобудівної галузі, з яких 146 - великі, 1834 - середні й 9287 - малі. Машинобудування країни утримує понад 15% вартості основних засобів, а також близько 6% оборотних активів вітчизняної промисловості та більше 22% кількості найманих працівників [13].

З іншого боку, машинобудівна галузь є однією з найбільш постраждалих від економічної кризи. Зменшення закордонного попиту призвело до відповідного зниження експорту продукції машинобудівної промисловості, зменшення обсягу виробництва та збільшення кількості готового продукту на складах, а звідси - падіння фінансових результатів.

У 2008 р. прибутки промислових підприємств скоротилися на 81,1% відносно 2007 р., у 2009 р. ці підприємства отримали збитки на рівні 14192,5 млн. гривень. У 2010 р. частка збиткових підприємств у промисловості зросла до 45% (у 2009 р. - 41,5%) від загальної їх кількості. [13]

В умовах обмежених можливостей бюджетної підтримки і дефіциту власних ресурсів підприємств важливим механізмом фінансування промисловості має бути банківське кредитування. На сьогодні найбільші обсяги банківського кредитування промисловості припадають на переробну промисловість. Натомість протягом 2008-2010 рр. найбільший обсяг кредитів надходив до харчової промисловості (25,7%), машинобудування (23,0%), металургії (18,6%), хімічного виробництва (8,1%). Частки банківського кредитування інших підгалузей не перевищували 6%. [16]

За даними звіту компанії Ukrainian economic trends forecast, в Україні за минулий рік загальні обсяги виробництва хімічної та металургійної промисловості зросли на 13,6% та 7,3% відповідно, продукція машинобудування - на 7,8%, що пояснюється покращенням попиту на внутрішньому ринку. [8]

Інша аналітична група ІК Astrum Investment Management прогнозує, що наступного року темпи нарощування обсягів виробництва машинобудівних підприємств значно зменшаться - більше ніж на 10% [17].

Після аналізу динаміки розвитку машинобудування в Україні за допомогою статистичних даних можемо стверджувати, що на зростання частки збиткових підприємств машинобудування мало вплив багато

різних факторів. Але великого значення набула дебіторська й кредиторська заборгованості. Розмір дебіторської заборгованості у 2009 році склав на 14593 млн. грн. більше проти 2008 року, а кредиторської - на 22658,2 млн. грн.

Серед факторів, що вплинули на зниження обсягів виробництва 2009 року, слід назвати:

- зменшення імпорту сировини, матеріалів, напівфабрикатів, комплектуючих, енергетичних

ресурсів;

- негативний вплив імпорту якісної та більш дешевої продукції;
- зростання вартості кінцевого продукту внаслідок підвищення ціни на закупівлю металу у першому півріччі 2008 року.
- втрата світової позиції на ринку машинобудівного продукту внаслідок зниження на нього світового попиту.

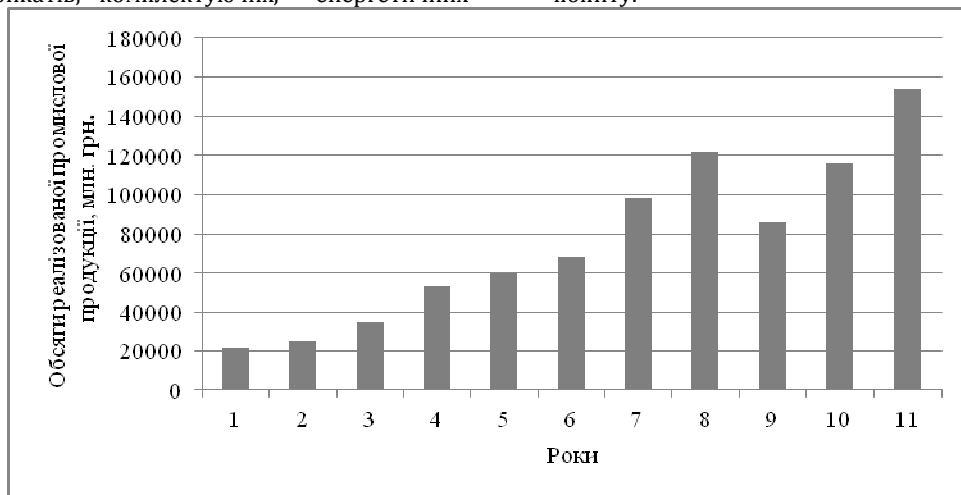

Рис. 1. Динаміка змін обсягів реалізованої промислової продукції (робіт, послуг) за 2001-2011 роки, млн. грн. [2]

У 2010 році значні зусилля були покладені на усунення наслідків світової кризи, відродження потужностей виробництва, нарощування обсягів готової продукції та її реалізації. Зараз підприємства спрямовані на інноваційні процеси, освоєння та випуск нових продуктів, розвиток науково-технічного потенціалу, адже саме ці напрямки є основою поліпшення та функціонування машинобудування загалом.

Протягом 2005-2007 років частка підприємств, які

Таблиця 1. Кількість інноваційно-активних машинобудівних підприємств України [2]

Показники	Роки					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Кількість інноваційно-активних машинобудівних підприємств	280	360	421	400	406	412

Виконаний нами SWOT-аналіз перспектив розвитку галузі дає можливість охарактеризувати ринкове середовище, оцінити сильні й слабкі аспекти машинобудування України, можливості та загрози зовнішнього ринку, визначити стратегічні напрямки розвитку машинобудівного комплексу загалом. (табл. 2).

Виконаємо оцінку сильних і слабких сторін діяльності підприємства, а також ринкових можливостей за бальною шкалою від 1 до 4 (1 - відсутність підтвердження можливості реалізації варіанта за наявності цієї характеристики; 4 - повне підтвердження можливості реалізації варіанта за наявності цієї характеристики). Ця оцінка характеризує ступінь впливу переваг і недоліків діяльності підприємства на перспективи використання наявних можливостей і протидії загрозам.

З проведеного аналізу випливає, що сильніший бік промислових підприємств України - наявність кваліфікованих фахівців для впровадження НДДКР у галузі, слабший - низька конкурентоспроможність продукції, що виготовляється, найбільш реальна ринкова можливість - активний попит на ринках Росії та інших країн СНД, найбільша ринкова загроза - значна

конкуренція з боку: Європи, Китаю, Японії, Індії, Південно-Східної Азії.

Відповідно до стратегії економічного та соціального розвитку України (2004-2015 роки) пріоритетними напрямками розвитку машинобудування є [14]:

- освоєння фахівцями нових видів складної, конкурентоспроможної та наукомісткої продукції;
- державна підтримка розвитку наукомісткого виробництва, яке базується на використанні інформаційних та комунікаційних технологій;
- зростання обсягів виробництва експортної та імпортозамінної продукції та сприяння розвитку спільних підприємств та виробничих кооперацій з підприємствами ЄС та інших країн.

Як результат вивчення ситуації у машинобудівній галузі України, можна запропонувати кілька основних стратегічних напрямів діяльності підприємств.

Інноваційна політика. Активізація інноваційної політики відбивається у розвитку науково-технічного потенціалу, оновлення морально зношених технологій призведе до вдосконалення діяльності всіх структур. Також, як наслідок, це сприятиме інноваційній активності в країні загалом, розвитку як

міжрегіональних, так і міжнародних зв'язків, захисту національних інноваційно-активних підприємств та їх підтримки з боку держави.

Таблиця 2. SWOT-аналіз машинобудівного комплексу України*

Ринкові можливості	Сильні сторони				Слабкі сторони							К У
	1	2	3	4	1	2	3	4	5	6	7	
1	3	3	4		4	3	4	3	3	4	4	3,5
2	4	2	3		4	2	3	3	4	3	4	3,0
3	2	3	4		2	3	3	3	2	3	3	2,8
Ринкові загрози	1	1	2	3	4	3	4	2	4	4	4	3,1
	2	1	2	2	2	1	2	2	2	2	2	1,8
	3	3	3	4	4	4	2	3	3	4	4	3,4
	4	2	2	2	3	2	2	3	2	2	3	2,6
	5	3	2	3	4	2	3	3	3	2	3	2,8
	6	2	1	2	1	1	1	2	1	1	1	1,3
КУ	2,3	2,2	3,0		3,0	2,3	2,7	2,7	2,7	2,8	3,1	

*Власна розробка

Інвестиційна політика. Проведене дослідження свідчить про те, що запорука сталого розвитку, вигідного функціонування підприємств, а не виживання – це вкладені інвестиції. Їх головна роль - це забезпечення рентабельності комерційно-виробничої діяльності шляхом забезпечення фінансово-стабільного становища. Ще одна з ролей активної інвестиційної політики - забезпечення переваги доходів над витратами для безперебійного виробництва продукції та функціонування підприємства загалом. Отже, інвестиції - це запорука розвитку потенціалу машинобудівної галузі України.

Маркетингова політика. Виведення машинобудування з кризового стану передбачає застосування ефективних стратегій, головна частка яких належить саме маркетинговим. Важливо вміти не лише виготовляти продукцію, але й забезпечувати

попит на неї, розумно аналізувати та встановлювати ціни, забезпечувати реалізацію.

Особливістю маркетингової політики промислових підприємств є розвиток контрактних умов функціонування на ринку (проти вільного ринку) та формування цілих альянсів.

Це питання розглядали такі вчені, як Перерва П. Г., Косенко А. В., Косенко О. П. (НТХУ ХПІ), що є підтвердженням правильності запропонованих шляхів розвитку машинобудівної галузі. [11]

Нами було розглянуто машинобудівну галузь України, проаналізовано її сучасний стан та було запропоновано основні напрямки ефективної діяльності підприємств з огляду на посткризовий стан економіки країни. У подальших дослідженнях планується більш глибоко провести аналіз з урахуванням ризиків кожного з запропонованих варіантів розвитку галузі.

Список літератури

1. Антикризисні інструменти сталого розвитку підприємства: інноваційна, інвестиційна та маркетингова політика. С. 103-104. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/vcpi/TPtEV/2012_25/statti/16Pererv.pdf.
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Дзюба М. І. Аналіз стану машинобудівних підприємств України на зовнішніх та внутрішніх ринках [Електронний ресурс] / М. І. Дзюба. – Режим доступу: <http://mev-hnu.at.ua/load/2-1-0-91>.
4. Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 роки [Текст] : послання Президента України до Верховної Ради України // Урядовий кур'єр. – № 100. – 2002.
5. Жданова, О. С. Формування адаптивної маркетингової політики промислового підприємства як спосіб реалізації адаптивного маркетингу [Електронний ресурс] / О. С. Жданова. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_dum/vsupu/2010_11_2/Ghdanova.pdf.
6. Колодійчук, А. В. Особливості функціонування машинобудівних підприємств на сучасному етапі розвитку економіки України. [Електронний ресурс] / А. В. Колодійчук, В. М. Пісний. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvntu/19_13/172_Kolodijczuk_19_13.pdf.
7. Літвінов, Є. І. Здобуття конкурентних переваг у глобальній економіці [Текст] / Є. І. Літвінов // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі. – 2008. – №4. – С.120-128.
8. Макроэкономические и финансовые показатели [Электронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.davinci.org.ua/docs/UETF2011Q4.pdf>.
9. Максимова, Т. Особливості формування маркетингової стратегії та маркетингової політики на українських промислових підприємствах в умовах кризи [Текст] / Т. Максимова, О. Жданова, Є. Івченко // Маркетинг в Україні. – №6(58), К.: 2009. – С. 22-28.
10. Малащук Д. В. Конкуренстпроможність машинобудівного комплексу України в умовах глобалізації світових ринків [Текст] : автореф. дис.на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.05.01 „Світове господарство” / Д. В. Малащук.
11. Перерва, П. Г. Антикризисні інструменти сталого розвитку підприємства: інноваційна, інвестиційна та маркетингова політика. [Електронний ресурс] / П. Г. Перерва, А. В. Косенко, О. П. Косенко. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/vcpi/TPtEV/2012_25/statti/16Pererv.pdf.
12. Про інноваційну діяльність [Текст] : закон України. – № 40 – IV від 04.07.2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 36. – 266 с.
13. Промисловість України у 2007-2010 роках. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ukrstat.org/uk/druk/katalog/kat_u/publ5_u.htm.

-
14. Стратегія економічного та соціального розвитку України "Шляхом європейської інтеграції" на 2004-2015 роки. С. 172-174. [Електронний ресурс].
 15. Франів, І. А. Постановка проблеми маркетингової політики комунікацій на промислових підприємствах. [Електронний ресурс] / І. А. Франів. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlts/20_5/259_Franiw_20_5.pdf.
 16. Щодо фінансових механізмів структурних змін у промисловому секторі. Аналітична записка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/460/>.
 17. Экономика и рынки по итогам 2011 года: стоит ли прислушиваться к мнению аналитиков? [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://research.astrum.ua/research/Ekonomika_i_rynki_po_itogam_2011_goda_stoit_li_prislushivatsya_k_mneniyu_analitikov_aspx.

РЕЗЮМЕ

Кысиль Татьяна

Основные направления деятельности машиностроительной отрасли учитывая неустойчивое состояние экономики Украины

Рассмотрены машиностроительную отрасль Украины, проанализированы ее современное состояние и рыночные возможности, определены основные направления совершенствования деятельности предприятий.

RESUME

Kysil' Tetiana

The main activities of engineering industry due to the unstable state of economy of Ukraine

Engineering sector in Ukraine has been considered. There have been analyzed its current state and market opportunities. The main areas of improvement of the activity are determined.

Стаття надійшла до редакції 19.10.2012 р.